

MATEUSZ RUTKOWSKI*

Recenzja książki: Ewa Flaszyńska, *Bezrobocie, bezrobotny, praca socjalna*, Engram, Biblioteka Pracy Socjalnej, Difin, Warszawa 2019

Bezrobocie, bezrobotny, praca socjalna Ewy Flaszyńskiej, to monografia otwierająca nową serię wydawniczą pn. Biblioteka Pracy Socjalnej. Seria wydawnicza wpisuje się w dotychczasowy dorobek publikacji z zakresu problematyki pracy socjalnej – pierwszej serii zatytułowanej Biblioteka Pracownika Socjalnego oraz późniejszej – Profesjonalny Pracownik Socjalny.

Publikacja w sposób całościowy odnosi się do instytucjonalnych form wsparcia osób bezrobotnych. Autorka przejrzysto prezentuje dwie ścieżki pomocy, wiążące się ze współpracą z pracownikiem socjalnym oraz z przedstawicielami urzędu pracy. Polski system wsparcia osób pozostających bez zatrudnienia opiera się przede wszystkim o współdziałanie na linii bezrobotny – urząd pracy, a wsparcie pracowników socjalnych traktuje się marginalnie, ograniczając je do udzielania świadczeń pieniężnych (Chodkowska, Kazanowski, 2017, s. 63–69). Wbrew dominującemu nurtowi, autorka recenzowanej monografii poświęca – stale niszowo traktowanej – współpracy urzędów pracy z ośrodkami pomocy społecznej sporą uwagę.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie w problematykę bezrobocia w ujęciu systemowych zmian, które dokonywały się w obowiązujących aktach normatywnych od rozpoczęcia transformacji ustrojowej w 1989 r. przez przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., kończąc na wprowadzeniu stawki minimalnego wynagrodzenia godzinowego dla określonych umów cywilnoprawnych. Autorka zwraca uwagę na znacząco spadającą w ostatnich latach stopę bezrobocia, która jednak nie powoduje

* Studia Doktoranckie Wydziału Nauk Społecznych w zakresie Pedagogiki, Uniwersytet Gdański; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4050-402X>

zmiany cech polskiego bezrobocia (sezonowość, niekorzystna struktura zarejestrowanych bezrobotnych).

Kolejna część książki, zatytułowana „Osoby bezrobotne w przepisach prawa”, rozpoczyna się rozważaniami dotyczącymi sposobów i różnicy w definiowaniu bezrobocia (ogólnego i długotrwałego) w prawie polskim, na poziomie europejskim i międzynarodowym. Następnie omówiony zostaje proces rejestracji w urzędzie pracy. Autorka skupia się jednak na tradycyjnym sposobie rejestracji, opartym na wizycie w urzędzie, wspominając jedynie o możliwości dokonania jej za pośrednictwem Internetu¹⁾. W dalszej części rozdziału omawia przyczyny pozbawiania statusu osoby bezrobotnej oraz szczegółowe warunki przyznawania zasiłku dla bezrobotnych. Ponadto wskazuje na problem wynikający z obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego jako celu rejestracji w instytucji wsparcia. Rozdział kończy przybliżenie prawnego statusu osoby bezrobotnej z perspektywy ustawy o pomocy społecznej.

Rozdział trzeci jest poświęcony charakterystyce osób bezrobotnych i ich rodzin. Prezentowane dane opierają się w głównej mierze na danych ilościowych, dotyczących kwestii takich jak: stopa bezrobocia, udział poszczególnych grup osób, w ogólnej liczbie bezrobotnych oraz czas pozostawania bez pracy. Dalsze analizy tego rozdziału ukierunkowane zostały w stronę statystycznej charakterystyki bezrobotnych korzystających ze wsparcia instytucjonalnego – urzędów pracy oraz pomocy społecznej. Owa charakterystyka dotyczy także kwestii wykształcenia bezrobotnych, posiadanych przez nich uprawnień i umiejętności oraz ich przydatności na rynku zatrudnienia.

Następny podejmowany wątek odnosi się do powodów rejestrowania i wyrejestrowania w/z urzędu pracy. Zaprezentowane dane pokazują, że bezrobotni najczęściej udają się do instytucji w celu uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego, a rezygnują ze wsparcia z powodu podjęcia zatrudnienia. Podkreślenia wymaga fakt, że w 2017 r. 191 tys. bezrobotnych wyrejestrowało się z powodu znalezienia pracy, a kolejne 124 tys. zostało wyrejestrowanych z powodu nieuzasadnionego braku stawiennictwa (s. 44).

Dane dotyczące bezrobotnych w urzędach pracy, autorka uzupełnia o statystyki dotyczące pomocy społecznej, udzielającej wsparcia z powodu

¹⁾ Ten sposób rejestracji został przeze mnie omówiony szerzej w artykule. Zob. Rutkowski, 2019.

bezrobocia. Ważne, z perspektywy odbiorców monografii, jest omówienie nie tylko skali, lecz także ustawowych warunków przyznawania świadczeń pieniężnych.

Walorem tej części książki jest zwrócenie uwagi na spadek aktywności zawodowej kobiet, także w wyniku wprowadzenia świadczenia wychowawczego. W dokonanej przez autorkę charakterystyce można dostrzec dwa braki. Pierwszy to raczej niepogłębione, odnoszące się głównie do danych statystycznych ujęcie problemu, będące jednocześnie brakiem miękkiego „głosu” opisującego osoby (rodziny) dotknięte kryzysem braku pracy. Drugim mankamentem jest brak szerszego omówienia sytuacji – używając sformułowania Grażyny Spytek-Bandurskiej – szczególnych kategorii bezrobotnych (2010), m.in.: osób do 25. i po 50 r.ż., osób, które odbywały karę pozbawienia wolności czy uwzględniające podział miasto – wieś.

W rozdziale czwartym omówiony zostaje teoretyczny wymiar realizacji obowiązujących przepisów. Autorka wyczerpująco omawia role poszczególnych instytucji pomocowych oraz możliwości wsparcia, które może otrzymać ich klient. Ta część książki stanowi nie tylko kompendium wiedzy dla pracowników służb pomocowych, lecz także dla bezrobotnych. Utrzymując syntetyczny sposób opisu, przybliżony zostaje sposób wspierania osób pozostających bez zatrudnienia przez urzędy pracy, a następnie przez ośrodki pomocy zatrudnienia.

Szczególnego podkreślenia wymaga opis systemu profilowania bezrobotnych i roli indywidualnego planu działania jako efektu ustalenia tego pierwszego. Autorka podnosi także kwestię uzyskania informacji o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach kształcenia i szkolenia przez osoby niezarejestrowane w urzędzie, która w innych publikacjach dotyczących wsparcia urzędów pracy, jest zazwyczaj nieobecna. Część rozdziału odnoszącą się do wsparcia PUP kończy analiza efektywności oferowanych form wsparcia, co dostarcza czytelnikowi kompletnych informacji.

Odpowiednio do omówionej już części rozdziału, przedstawione zostają zasady przyznawania poszczególnych świadczeń – zarówno pieniężnych, jak i niepieniężnych – z pomocy społecznej. Z perspektywy pracy socjalnej istotne jest podkreślenie odmienności zakresu wsparcia oferowanego przez instytucje pomocy społecznej a tym oferowanym przez urzędy pracy. Różnica polega na kompleksowości udzielanego wsparcia. W przypadku OPS działania dedykowane są nie tylko bezrobotnemu (tak jak w przypadku PUP), lecz także całej rodzinie. W ten sposób łagodzone są negatywne

skutki bezrobocia odczuwane przez całą rodzinę, co może zapobiegać rozwojowi innych dysfunkcji.

Monografia dedykowana jest praktykom pracy socjalnej, zarówno obecnym, jak i przyszłym, oraz osobom zajmującym się edukowaniem przyszłych przedstawicieli służb pomocowych. Kolejny rozdział przybliży więc praktyczny wymiar realizacji instrumentów polityki społecznej i możliwości wsparcia bezrobotnych przez poszczególne instytucje. W tej części książki autorka wykorzystuje studia przypadków. Prezentuje opis sytuacji oraz możliwości oferowanego wsparcia – tak w PUP, jak i w OPS. Rozdział kończą rozważania dotyczące współpracy pomiędzy dwiema omawianymi instytucjami, dedykowanymi wsparciu osób pozostających bez zatrudnienia.

W rozdziale szóstym w sposób kompleksowy opisane zostały możliwości wsparcia osób z niepełnosprawnością, ukazując korzyści zarówno dla osoby bezrobotnej, jak i potencjalnego pracodawcy. Rozdział rozpoczyna charakterystyka bezrobotnych osób z niepełnosprawnością w ujęciu statystycznym, a kończą dwa studia przypadku.

Książkę kończą rekomendacje dla pracowników socjalnych oraz słowniczek pojęć. Rekomendacje dotyczą przede wszystkim znajomości przepisów prawa w zakresie wsparcia osób bezrobotnych i aktywizacji zawodowej. Możliwości wsparcia uzależnione są od podejścia samego bezrobotnego, a jak podkreśla autorka, te, mogą być dwa. Pierwsze to postawa osoby aktywnej, której zależy na realnej zmianie sytuacji, druga zaś, jest jej przeciwieństwem – to osoba pasywna, nastawiona na uzyskanie korzyści.

W pracy specjalistów zajmujących się wsparciem i aktywizacją osób pozostających bez zatrudnienia kluczowa jest sprawa ich podejścia do wykonywanych obowiązków. To jednak jest ściśle uzależnione od realiów pracy pomocowej – pracy pod presją czasu, z nadmiarem obowiązków, także ze względu na brak środków finansowych samorządów na zatrudnienie dodatkowych pracowników. Wymienione trudności nie pozwalają na wytworzenie więzi między pracownikiem a jego klientem i realizację pracy socjalnej, lecz jej ograniczanie do czynności administracyjnych.

Recenzowana monografia z pewnością należy do najbardziej aktualnych opisów systemu instytucjonalnego wsparcia osób bezrobotnych. Systematyzuje wiedzę oraz prezentuje w sposób całościowy możliwości pomocy tym, którzy nie posiadają pracy. Za brakujące ogniwo książki można uznać brak miękkiego ujęcia problemu, stanowiącego opis problemów i codzienności życia osób bezrobotnych, co wydaje mi się być szczególnie ważne dla

praktyków i adeptów pracy socjalnej. Jak bowiem podkreśla sama autorka w rekomendacjach – ważnym elementem jest unikanie ograniczania pracy socjalnej do czynności administracyjnych, a więc traktowania klienta jako osoby, a nie „numerku” w aktach. To zadanie z pewnością będzie prostsze do realizacji, jeśli podejmiemy wysiłek mówienia o sytuacji bezrobotnych inaczej, niż za pomocą liczb, odbierających im podmiotowość.

Wskazany brak nie przeważa jednak o jakości prezentowanej monografii. Takie całościowe ujęcie problemu redukuje konieczność poszukiwania informacji o poszczególnych formach pomocy osobom bezrobotnym w różnych źródłach. Książka z pewnością realizuje zakładane cele i stanowi istotny wkład w budowanie myśli i zarazem biblioteki pracy socjalnej, rozumianej jako pewnego rodzaju kompendium wiedzy dla tej grupy zawodowej, a także osób spoza niej.

BIBLIOGRAFIA

- Chodkowska M., Kazanowski, Z. (2017). *Zasoby podmiotowe pracowników socjalnych i osób bezrobotnych objętych pomocą społeczną*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Rutkowski, M. (2019). System internetowej rejestracji osób pozostających bez zatrudnienia jako element nieskutecznej polityki zatrudnienia. *Progress. Journal of Young Researchers*, 5, 99–111.
- Spytek-Bandurska, G. (2010). *Aktywizacja zawodowa szczególnych kategorii bezrobotnych*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.